

88/6/A/2009

WYROK

z dnia 30 czerwca 2009 r.

Sygn. akt P 45/08

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Janusz Niemcewicz – przewodniczący

Teresa Liszcz

Marek Mazurkiewicz – sprawozdawca,

protokolant: Grażyna Szałygo,

po rozpoznaniu, z udziałem Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Prokuratora Generalnego, na rozprawie w dniu 30 czerwca 2009 r., pytania prawnego Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu:

czy § 17 ust. 2 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 2 czerwca 2005 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenia rodzinne (Dz. U. Nr 105, poz. 881), w brzmieniu nadanym przez § 1 pkt 5 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 marca 2006 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenia rodzinne (Dz. U. Nr 58, poz. 401), w zakresie, w jakim wyłącza możliwość pomniejszenia dochodu rodziny w trybie art. 5 ust. 4 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, ze zm.) o dochód utracony, o jakim mowa w art. 3 pkt 23 ustawy, w części niezajdującej pokrycia w innym dochodzie uzyskanym w tym samym roku kalendarzowym i nieutraconym do dnia zgłoszenia wniosku o zasiłek, jest zgodny z art. 5 ust. 4 w związku z art. 3 pkt 23 i art. 3 pkt 1, art. 5 ust. 4a w związku z art. 3 pkt 24 ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz z art. 2, art. 32, art. 71 i art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

o r z e k a:

§ 17 ust. 2 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 2 czerwca 2005 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenia rodzinne (Dz. U. Nr 105, poz. 881 i Nr 116, poz. 976, z 2006 r. Nr 58, poz. 401 oraz z 2007 r. Nr 114, poz. 783) jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z art. 23 ust. 5 i art. 5 ust. 4 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992 i Nr 222, poz. 1630, z 2007 r. Nr 64, poz. 427, Nr 105, poz. 720, Nr 109, poz. 747, Nr 192, poz. 1378 i Nr 200, poz. 1446, z 2008 r. Nr 70, poz. 416, Nr 138, poz. 872 i 875, Nr 223, poz. 1456 i Nr 237, poz. 1654 oraz z 2009 r. Nr 97, poz. 800).

Ponadto p o s t a n a w i a:

na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638, z 2001 r. Nr 98, poz. 1070, z 2005 r. Nr 169, poz. 1417 oraz z 2009 r. Nr 56, poz. 459) umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie ze względu na zbędność orzekania.

UZASADNIENIE

I

1. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu (dalej: WSA, sąd pytający) postanowieniem z 5 marca 2008 r. (sygn. akt IV SA/Po 347/07) wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, czy § 17 ust. 2 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 2 czerwca 2005 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenia rodzinne (Dz. U. Nr 105, poz. 881; dalej: rozporządzenie z 2 czerwca 2005 r.), w brzmieniu nadanym przez § 1 pkt 5 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 marca 2006 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenia rodzinne (Dz. U. Nr 58, poz. 401; dalej: rozporządzenie zmieniające), w zakresie, w jakim wyłącza możliwość pomniejszenia dochodu rodziny w trybie art. 5 ust. 4 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, ze zm.; dalej: ustawa o świadczeniach rodzinnych lub ustawa) o dochód utracony, o jakim mowa w art. 3 pkt 23 ustawy, w części nieznajdującej pokrycia w innym dochodzie uzyskanym w tym samym roku kalendarzowym i nieutraconym do dnia zgłoszenia wniosku o zasiłek, jest zgodny z art. 5 ust. 4 w związku z art. 3 pkt 23 i art. 3 pkt 1, art. 5 ust. 4a w związku z art. 3 pkt 24 ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz z art. 2, art. 32, art. 71 i art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

1.1. Pytanie prawne zostało sformułowane w związku z następującym stanem faktycznym i prawnym:

Bronisław P. (dalej: wnioskodawca) wniósł skargę do sądu administracyjnego na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego (dalej: SKO) w Lesznie z 5 marca 2007 r. (nr SKO-VII/469/2007), którą utrzymano w mocy decyzję Burmistrza Gminy Czempień z 25 stycznia 2007 r. (nr ŚR 1082/2007) w sprawie odmowy przyznania prawa do zasiłku rodzinnego na córkę.

Wnioskodawca pismem z 19 stycznia 2007 r. wystąpił z wnioskiem o ustalenie prawa do zasiłku rodzinnego na córkę dołączając do niego zaświadczenie o wysokości dochodów jego i żony. Ponadto złożył oświadczenie pracodawcy żony z 15 listopada 2006 r. o rozwiązaniu z nią umowy o pracę bez wypowiedzenia. Wskazał nadto, że w grudniu 2006 r. uzyskał dochód 901,22 zł, a małżonka 358,70 zł.

W ramach postępowania administracyjnego ośrodek pomocy społecznej ustalił, że żona wnioskodawcy jest zarejestrowana od 6 grudnia 2006 r. jako bezrobotna z prawem do zasiłku.

Burmistrz Gminy Czempień odmówił przyznania prawa do zasiłku rodzinnego na podstawie art. 5 ust. 1, art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 24 ust. 1 i 2 oraz art. 26 ust. 1 i 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych, § 1 pkt 2 i § 7 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 lipca 2006 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny oraz wysokości świadczeń rodzinnych (Dz. U. Nr 130, poz. 903), § 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. oraz art. 104 § 1 i art. 130 § 4 k.p.a. W uzasadnieniu decyzji wskazał m.in., iż łączny dochód rodziny wnioskodawcy w 2005 r.

wyniósł 26 792 zł 64 gr, co w przeliczeniu na osobę w rodzinie stanowi 744 zł 24 gr miesięcznie, natomiast świadczenie rodzinne przysługuje w sytuacji, gdy dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza 504 zł. Wyjaśnił również, że nie można przyjąć iż dochód rodziny wnioskodawcy został pomniejszony, ponieważ jeszcze w tym samym roku żona wnioskodawcy uzyskała inny dochód (zasiłek dla bezrobotnych) i nie utraciła go przed zgłoszeniem wniosku o zasiłek rodzinny.

Od decyzji burmistrza wnioskodawca odwołał się do SKO, które decyzję wydaną w pierwszej instancji utrzymało w mocy.

W uzasadnieniu decyzji Samorządowego Kolegium Odwoławczego zwrócono uwagę, że dochód rodziny wnioskodawcy w przeliczeniu na jedną osobę wynosił w 2005 r. 744 zł 24 gr. SKO stwierdziło również, że w grudniu 2006 r. żona wnioskodawcy została zarejestrowana jako bezrobotna z prawem do zasiłku, który należało uwzględnić jako dochód uzyskany. Tym samym nie mógł być zastosowany § 17 ust. 1 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r., gdyż w tym samym roku, w którym żona wnioskodawcy utraciła zatrudnienie, uzyskała inny dochód i nie utraciła go przed zgłoszeniem wniosku o zasiłek. Samorządowe Kolegium Odwoławcze ustaliło nadto, że dochód rodziny wnioskodawcy w przeliczeniu na osobę wynosił 513 zł 57 gr, a zatem był wyższy od kryterium określonego w art. 5 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Od decyzji tej Bronisław P. złożył skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lesznie. Podniósł w niej, że w grudniu 2006 r. całkowity dochód rodziny wyniósł 1259,92 zł (tj. 901,22 zł przysługującego mu zasiłku przedemerytalnego oraz część zasiłku dla bezrobotnych przysługująca żonie za grudzień: 358,70 zł), co oznacza, że miesięczny dochód na osobę wyniósł 419,97 zł. Od stycznia 2007 r. dochód rodziny wyniósł 1540,72 zł (świadczenie wnioskodawcy 901,22 zł oraz jego żony 639,50 zł).

1.2. W uzasadnieniu pytania prawnego WSA stwierdził m.in. że § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. całkowicie wyłącza uprawnienie osoby występującej z wnioskiem o przyznanie zasiłku rodzinnego do pomniejszenia dochodu rodziny o dochód utracony w roku kalendarzowym stanowiącym podstawę do ustalenia świadczeń rodzinnych albo po tym roku – w sytuacji, gdy w tym samym roku uzyskała jakikolwiek inny dochód (bez względu na jego wysokość) i nie utraciła go przed zgłoszeniem wniosku o zasiłek.

W ocenie WSA, § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. jest niezgodny z art. 5 ust. 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych, który nie przewiduje takiego wyłączenia. Kwestionowany przepis nie daje się również pogodzić z art. 5 ust. 4a ustawy, gdyż przewidziane w nim uzyskanie dochodu przez członka rodziny może spowodować powiększenie dochodu rodziny, nie może być jednak traktowane jako fakt wyłączający uprawnienie określone w art. 5 ust. 4 ustawy. Art. 5 ust. 4 i ust. 4a w związku z art. 5 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych zawierają wyczerpujące wyliczenie czynników wpływających na ustalenie wysokości kwoty dochodu, od której zależy prawo do świadczeń rodzinnych. Przepisy te odwołują się bezpośrednio do definicji legalnych z art. 3 pkt 23 i 24 tej ustawy.

W ocenie WSA, z przepisów tych wynikają niebudzące wątpliwości interpretacyjnych normy nakazujące pomniejszenie dochodu rodziny, jeżeli nastąpi utrata dochodu w rozumieniu art. 3 pkt 23 ustawy, bądź powiększenie go w razie uzyskania dochodu w rozumieniu art. 3 pkt 24 ustawy, a ustawodawca nie uzależnił korekt dochodu rodziny od czasu, w jakim wystąpiła utrata bądź uzyskanie dochodu.

Uzasadniając zarzut naruszenia art. 92 Konstytucji WSA stwierdził, że wprowadzenie w § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. dodatkowej, negatywnej przesłanki do potrącenia dochodu utraconego wykracza poza zakres upoważnienia ustawowego do wydania aktu wykonawczego określonego w art. 23 ust. 5 ustawy i jest rozszerzeniem treści ustawy.

WSA podniósł, że stwierdzenie w art. 23 ust. 5 ustawy, iż minister określa w drodze rozporządzenia „sposób ustalania” dochodu uprawniającego do świadczeń rodzinnych, nie może być utożsamiane z określeniem warunków uzyskania tego dochodu. Minister Polityki Społecznej mógł zatem określić w rozporządzeniu sposób ustalenia dochodu utraconego jako „przeciętną miesięczną kwotę dochodu”, ale nie mógł wyłączyć możliwości potrącenia utraconego dochodu.

Uzasadniając zarzut naruszenia art. 32 Konstytucji sąd podniósł, że § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. prowadzi do zróżnicowania sytuacji osób ubiegających się o ustalenie prawa do świadczeń rodzinnych – ze względu na czas utraty i uzyskania dochodu.

W ocenie sądu pytającego, odmienne od ogólnej zasady ustawowej uregulowanie sytuacji osób, które uzyskały nowy dochód w tym samym roku kalendarzowym, w którym nastąpiła utrata dochodu stanowi naruszenie art. 32 Konstytucji.

Zdaniem sądu § 17 ust. 2 rozporządzenia został oparty na mylnym założeniu, że uzyskane stałe źródło dochodów (art. 3 pkt 24 ustawy) niejako automatycznie zastępuje utracone źródło dochodów (art. 3 pkt 23 ustawy), a zatem nie ma potrzeby uwzględniania tych zdarzeń w stosunku do osób, które utraciły i uzyskały „inny” dochód w tym samym roku. Takie ujęcie pojęć „utrata” i „uzyskania” dochodu nie daje się pogodzić z ich istotą. Utrata dochodów, rozumiana jako pozbawienie danej osoby określonych, uzyskiwanych regularnie, wpływów finansowych, prowadzi do pogorszenia rzeczywistej sytuacji materialnej rodziny – stąd też miesięczna kwota dochodu utraconego podlega odliczeniu od dochodu rodziny. Uzyskanie innego źródła dochodu (art. 3 pkt 24 ustawy) powoduje polepszenie sytuacji materialnej rodziny, stąd też jej dochód podlega powiększeniu o miesięczną kwotę uzyskanego dochodu (art. 5 ust. 4a ustawy). Nie musi to jednak oznaczać pełnego wyrównania uszczerbku w sytuacji materialnej rodziny, spowodowanego utratą dochodu, nawet jeżeli inny dochód zostanie uzyskany w tym samym roku kalendarzowym.

Zdaniem sądu, kwestionowana regulacja, wprowadzając nieuzasadnione kryterium zróżnicowania, doprowadziła do niesprawiedliwego i dyskryminującego ograniczenia szans dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej tylko dlatego, że „ich rodzic uzyskał dochód w tym samym roku kalendarzowym w jakim go utracił”. Z treści uzasadnienia wynika, że w ocenie sądu spowodowało to naruszenie art. 2 Konstytucji.

Uzasadniając zarzut naruszenia art. 71 ust. 1 i 2 Konstytucji, WSA podkreślił, że § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r., wyłączając możliwość pomniejszenia dochodu rodziny o dochód utracony w części niezajdującej pokrycia w dochodzie uzyskanym, powoduje, iż ustalenie świadczeń nie nastąpi na podstawie rzeczywistej sytuacji materialnej danej osoby i jej rodziny. Sąd wskazał, że, zgodnie z art. 71 ust. 1 i 2 Konstytucji, Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny, przy czym poszczególne rodziny, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych. Wskazując na realia rozpatrywanej przez siebie sprawy WSA stwierdził, że zastosowanie § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. spowodowało odmowę przyznania świadczenia rodzinnego wnioskodawcy. Przy ustalaniu dochodów rodziny według kryteriów określonych w art. 5 ust. 4 i 4a ustawy nastąpiłoby uznanie rzeczywistego spadku poziomu jej dochodów i kryterium dochodowe do przyznania zasiłku rodzinnego w zawisłej przed sądem sprawie zostałoby spełnione.

2. Minister Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 2 lipca 2008 r. wskazała podstawy prawne do stosowania kwestionowanego przepisu rozporządzenia stwierdzając, że mieści się on w ramach wyznaczonych przez ustawę. Stwierdziła również, że w przedmiotowej sprawie SKO zastosowało przepisy prawidłowo, ponieważ przyjęło dochody wnioskodawcy i jego rodziny z pierwszego pełnego miesiąca, nie zaś, jak chciałby wnioskodawca, z pierwszego

miesiąca kalendarzowego uzyskania dochodu, nawet jeżeli dochód nie byłby uzyskiwany przez pełny miesiąc.

3. Prokurator Generalny w stanowisku z 12 lutego 2009 r. wniósł o uznanie, że § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r., w brzmieniu nadanym przez § 1 pkt 5 rozporządzenia zmieniającego, w zakresie, w jakim wyłącza możliwość pomniejszenia dochodu rodziny w trybie art. 5 ust. 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych o dochód utracony, o jakim mowa w art. 3 pkt 23 tej ustawy, w części nieznajdującej pokrycia w innym dochodzie uzyskanym w tym samym roku kalendarzowym i nieutraconym do dnia zgłoszenia wniosku o zasiłek, jest niezgodny z art. 5 ust. 4 i art. 23 ust. 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz art. 92 ust. 1, art. 2, art. 32 i art. 71 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jest zgodny z art. 3 pkt 1 i 23 ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz nie jest niezgodny z art. 5 ust. 4a w związku z art. 3 pkt 24 ustawy o świadczeniach rodzinnych i art. 71 ust. 2 Konstytucji.

Prokurator Generalny stwierdził, że kwestionowany przepis wyłącza przewidziane w art. 5 ust. 4 ustawy pomniejszenie dochodu rodziny o dochód utracony w sytuacji, gdy utrata i uzyskanie innego dochodu nastąpi w tym samym roku kalendarzowym ponieważ nie pozwala on na skorygowanie dochodu rodziny w wypadku utraty dochodu. Art. 5 ust. 4 koresponduje z art. 5 ust. 4a ustawy, zgodnie z którym w razie uzyskania przez osobę uprawnioną dochodu prawo do zasiłku ustala się na podstawie dochodu rodziny powiększonego o uzyskany dochód.

Art. 5 ust. 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych nie określa terminu, w jakim ma być utracony dochód, tj. czy ma to nastąpić w roku kalendarzowym poprzedzającym okres zasiłkowy, czy też może nastąpić również po tym roku. Nie wiąże też w ogóle uprawnienia do odliczenia dochodu utraconego od dochodu rodziny z faktem uzyskania innego dochodu. Przyjęta w wymienionych przepisach ustawy o świadczeniach rodzinnych konstrukcja ustalania wysokości dochodu rodziny pozwala natomiast na uwzględnienie zdarzeń w postaci zarówno utraty dochodu, czyli pogorszenia się sytuacji materialnej rodziny, jak i uzyskania dochodu. W konsekwencji możliwa jest więc korekta dochodów rodziny, tj. ich pomniejszenie (art. 5 ust. 4) bądź powiększenie (art. 5 ust. 4a).

Wprowadzone w ustawie o świadczeniach rodzinnych zasady uwzględniania utraty dochodów przy ustalaniu wysokości dochodu rodziny w przeliczeniu na osobę służą przede wszystkim ustaleniu jego rzeczywistej wysokości. Skoro art. 5 ust. 4 ustawy nie określa terminu, w jakim miałyby nastąpić utrata dochodu, to – co do zasady – ustawodawca uzależnił prawo do pomniejszenia dochodu rodziny jedynie od samego faktu utraty dochodu przez któregoś z jej członków, niezależnie od tego, kiedy owa utrata nastąpiła i jak się ten termin ma do ewentualnego uzyskania innego dochodu.

Tymczasem, jak określił Prokurator Generalny, § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. uzależnia zastosowanie instytucji z art. 5 ust. 4 ustawy – od przesłanki negatywnej w postaci niewystąpienia w tym samym roku kalendarzowym utraty dochodu i uzyskania innego dochodu. Kwestionowany przepis zawiera więc unormowanie, które – wbrew ustawie – ogranicza możliwość korzystania, przez osoby ubiegające się o zasiłek rodzinny z przysługującego im na podstawie art. 5 ust. 4 ustawy prawa do odliczenia od dochodu rodziny dochodu utraconego.

W § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. występuje pojęcie zarówno „dochodów”, jak i „dochodu utraconego” – przy czym z brzmienia tegoż przepisu jednoznacznie wynika, że zostały one użyte przez normodawcę w znaczeniu przyjętym w wymienionych przepisach ustawy. Kwestionowany przepis rozporządzenia nie zawiera unormowań, które byłyby w jakikolwiek sposób sprzeczne z definicjami z art. 3 pkt 1 i 23 ustawy, a w związku z tym § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. jest zgodny z art. 3

pkt 1 i 23 ustawy.

Odnosząc się do kwestionowanego przepisu w kontekście wzorca z art. 92 ust. 1 Konstytucji Prokurator Generalny podniósł, że rozporządzenie powinno być wydane na podstawie wyraźnego upoważnienia ustawy i w ścisłych granicach udzielonego przez ustawodawcę upoważnienia (co do przedmiotu i treści normowanych stosunków). Ścisła wykładnia językowa prowadzi, jego zdaniem, do wniosku, że zawarte w art. 23 ust. 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych sformułowanie „sposób ustalania dochodu uprawniającego do świadczeń rodzinnych” upoważniało jedynie do określenia w rozporządzeniu szczegółowej formy, metody określenia dochodu uprawniającego do świadczeń rodzinnych przez organy administracji, ale nie do określania materialnoprawnych przesłanek nabycia tych świadczeń. Literalna, ścisła wykładnia upoważnienia z art. 23 ust. 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych wymaga, zdaniem Prokuratora Generalnego, przyjęcia, że użyte w nim pojęcie „sposób ustalania” nie odnosi się do przesłanek wyłączających możliwość pomniejszenia dochodu rodziny o dochód utracony. Tym samym upoważnienie to nie uprawniało do wprowadzenia, w wydanym na jego podstawie rozporządzeniu, regulacji wyłączających możliwość – wprowadzoną samą ustawą – pomniejszenia dochodu rodziny o dochód utracony. Organ wydający rozporządzenie nie był umocowany do działania poza granicami upoważnienia, dla realizacji założeń w ustawie przemilczanych. § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. wykracza zatem poza zakres upoważnienia zawartego w art. 23 ust. 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych. Każdy przypadek niewłaściwej realizacji upoważnienia ustawowego stanowi zarazem naruszenie zawartych w Konstytucji przepisów proceduralnych, a w związku z tym § 17 ust. 2 rozporządzenia jest niezgodny również z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Prokurator Generalny odnosząc się do naruszenia zasady równości zauważył, iż § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. prowadzi do zróżnicowania sytuacji osób ubiegających się o ustalenie prawa do świadczeń rodzinnych ze względu na czas utraty i uzyskania dochodu, wyłączając możliwość pomniejszenia dochodu rodziny o dochód utracony w sytuacji, gdy w tym samym roku osoba uzyskała inny dochód i nie utraciła go przed złożeniem wniosku o zasiłek.

Wprowadzone kontrolowaną normą zróżnicowanie nie służy celowi ustawy, gdyż przyjęte kryterium, tj. czas uzyskania i utraty dochodu (w tym samym roku kalendarzowym), nie służy ustaleniu rzeczywistego dochodu rodziny w świetle zasad obowiązujących w ustawie o świadczeniach rodzinnych. Brakuje również, zdaniem Prokuratora Generalnego, przekonujących argumentów przemawiających za tym, że inne zasady i normy konstytucyjne uzasadniają odmienne traktowanie osób, które utraciły dochód i uzyskały go w tym samym roku kalendarzowym, aniżeli osób, u których utrata i uzyskanie dochodu nastąpiły w różnych latach. Stanowi ono, w przekonaniu Prokuratora Generalnego, o dyskryminowaniu osób, do których odnosi się kwestionowany przepis i narusza zasadę sprawiedliwości społecznej, o której mowa w art. 2 Konstytucji.

Zdaniem Prokuratora Generalnego § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. narusza zasadę sprawiedliwości społecznej, zgodnie z którą organy władz publicznych w kształtowaniu treści wydanych aktów prawnych obowiązane są uwzględniać wymóg sprawiedliwości. Niejednokrotne zasady określania wysokości dochodów rodziny, będące następstwem stosowania § 17 ust. 2 rozporządzenia, prowadzą do niesprawiedliwego traktowania osób, które utraciły dochód i uzyskały inny dochód w tym samym roku a w konsekwencji mogą one zostać pozbawione prawa do zasiłku rodzinnego, mimo że ich realne dochody w chwili rozstrzygnięcia sprawy są takie same, jak w przypadku osób, które uzyskały „nowy” dochód w innym roku niż rok utraty dochodu.

Tym samym § 17 ust. 2 rozporządzenia nie respektuje zasady równego traktowania podmiotów charakteryzujących się daną cechą istotną w równym stopniu i jest niezgodny

z art. 2 i art. 32 Konstytucji.

Odnosząc się do naruszenia art. 71 ust. 1 Konstytucji Prokurator Generalny stwierdził, że stanowi on o obowiązku uwzględniania przez państwo dobra rodziny przy prowadzeniu polityki ekonomicznej i społecznej. Art. 71 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji formułuje prawo podmiotowe, które jednak skierowane jest tylko do rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej. Treścią omawianego prawa jest uzyskanie szczególnej pomocy ze strony władz publicznych. Pomoc ta musi zatem wykraczać poza zakres zwykłego uwzględnienia potrzeb i musi pozwolić na w miarę normalne funkcjonowanie rodziny w społeczeństwie.

§ 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r., poprzez wprowadzenie unormowań wyłączających możliwość pomniejszenia dochodów rodziny, w trybie art. 5 ust. 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych, o dochód utracony w części nieznaledującej pokrycia w innym dochodzie uzyskanym w tym samym roku i nieutraconym do dnia zgłoszenia wniosku o zasiłek, w konsekwencji prowadzi do zawyżenia wysokości dochodów rodziny w stosunku do ich rzeczywistej wysokości w chwili ubiegania się o zasiłek. Zgodnie zaś z ustawą o świadczeniach rodzinnych w sytuacji, gdy dochód rodziny w przeliczeniu na jedną osobę przekroczy kwotę określoną w art. 5 ust. 1, zasiłek rodzinny nie przysługuje. Jeżeli zatem w wyniku stosowania kwestionowanego w pytaniu prawnym przepisu osoby uprawnione nie uzyskują zasiłku rodzinnego, to przepis ten uniemożliwia im skorzystanie z konstytucyjnie zagwarantowanej pomocy państwa, co jest niezgodne z art. 71 ust. 1 Konstytucji.

Odnosząc się do pozostałych przepisów wskazanych w pytaniu prawnym jako wzorce kontroli, Prokurator Generalny stwierdził, że nie są one adekwatne do oceny zgodności § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. z ustawą o świadczeniach rodzinnych. Art. 5 ust. 4a ustawy nie zawiera, zdaniem Prokuratora Generalnego, unormowania odnoszącego się do określenia dochodu rodziny w wypadku utraty dochodu. Zawiera natomiast normę nakazującą powiększenie dochodu rodziny w wypadku uzyskania dochodu, o którym mowa w art. 3 pkt 24 ustawy. Ani art. 5 ust. 4a ustawy, ani pozostający z nim w związku art. 3 pkt 24 ustawy nie regulują materii, do której odnosi się § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r., a w związku z powyższym § 17 ust. 2 rozporządzenia nie jest niezgodny z art. 5 ust. 4a w związku z art. 3 pkt 24 ustawy.

II

Na rozprawę 30 czerwca 2009 r. stawili się przedstawiciele Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Prokuratora Generalnego. Mimo prawidłowego powiadomienia nie zgłosił swego udziału w postępowaniu przedstawiciel sądu zadającego pytanie prawne, w związku z czym sprawę zawisłą przed Trybunałem zreferował sędzia sprawozdawca. Uczestnicy postępowania podtrzymali stanowiska przedstawione w pismach procesowych zaś przedstawiciele Ministra Pracy i Polityki Społecznej udzielili odpowiedzi na pytania Trybunału.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Trybunał Konstytucyjny przypomina, że zgodnie z art. 193 Konstytucji oraz art. 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK), każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na to pytanie zależy

rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Cechą istotną pytania prawnego jest jego ścisły związek z toczącym się postępowaniem w indywidualnej sprawie i wątpliwość, która wystąpiła w toku konkretnego postępowania. Jej istnienie jest przesłanką konieczną wszczęcia i prowadzenia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego. Skorzystanie z instytucji pytania prawnego jest możliwe od momentu wszczęcia postępowania sądowego aż do jego prawomocnego zakończenia. Musi ono spełniać przesłanki: 1) podmiotową, 2) przedmiotową oraz 3) funkcjonalną.

Przesłanka podmiotowa oznacza, że z pytaniem prawnym może zwrócić się do Trybunału Konstytucyjnego sąd. Przesłanka ta została w niniejszej sprawie spełniona.

Przedmiotem pytania prawnego (przesłanka przedmiotowa) musi być konstytucyjność konkretnej normy prawnej, co do której sąd pytający musi wykazać, że zastrzeżenia dotyczące jej konstytucyjności czy legalności są tak istotne, iż zachodzi potrzeba ich wyjaśnienia przez Trybunał Konstytucyjny w drodze procedury pytań prawnych (por. wyrok z 2 grudnia 2008 r., sygn. P 48/07, OTK ZU nr 10/A/2008, poz. 173). Nie może to być norma, której zastosowanie nie ma bezpośredniego znaczenia dla rozstrzygnięcia w rozpatrywanej przez sąd sprawie i która nie będzie podstawą rozstrzygnięcia.

Postępowanie toczące się przed Trybunałem Konstytucyjnym, zainicjowane pytaniem prawnym, stanowi kontrolę prawa związaną z konkretną sprawą, zawisłą przed sądem, gdy na jej gruncie pojawiła się wątpliwość co do legalności lub konstytucyjności przepisu, który ma być w niej zastosowany. Przesłanką funkcjonalną pytania prawnego jest więc jego relewancja. Trybunał Konstytucyjny, przyjmując pytanie prawne do rozpoznania, powinien zbadać, czy jego wypowiedź dotycząca konstytucyjności przepisu będzie miała wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. To znaczy, że musi istnieć zależność między odpowiedzią na pytanie a rozstrzygnięciem toczącej się przed sądem pytającym sprawy. To sąd pytający, kierując pytanie prawne do Trybunału Konstytucyjnego, musi wykazać tę zależność (por. np. postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z 29 marca 2000 r., sygn. P 13/99, OTK ZU nr 2/2000, poz. 68; z 10 października 2000 r., sygn. P 10/00, OTK ZU nr 6/2000, poz. 195; z 27 kwietnia 2004 r., sygn. P 16/03, OTK ZU nr 4/A/2004, poz. 36; z 15 maja 2007 r., sygn. P 13/06, OTK ZU nr 6/A/2007, poz. 57 oraz wyrok z 30 maja 2005 r., sygn. P 7/04, OTK ZU nr 5/A/2005, poz. 53). Sprawa będąca przedmiotem postępowania przed sądem pytającym jest związana z kwestionowanymi w *petitum* pytania prawnego przepisami, co zostało przez sąd pytający w uzasadnieniu pytania wywiedzione. Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że pytanie prawne Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu spełnia warunki określone w art. 193 Konstytucji.

2. Zgodnie z dyspozycją art. 42 ustawy o TK, orzekając o zgodności aktu normatywnego lub ratyfikowanej umowy międzynarodowej z Konstytucją, Trybunał bada zarówno treść takiego aktu lub umowy, jak też kompetencję do jego wydania oraz dochowanie trybu wymaganego przepisami prawa do wydania aktu lub zawarcia i ratyfikacji umowy. Artykuł 42 ustawy o TK wskazuje na trzy kryteria kontroli: materialne, kompetencyjne i proceduralne. Wynikająca z art. 188 pkt 1 Konstytucji kompetencja Trybunału Konstytucyjnego do orzekania o zgodności ustawy z Konstytucją, w wypadku kontroli materialnej polega na zestawieniu ze sobą treści kwestionowanej normy ustawowej z treścią wskazanej jako wzorzec kontroli normy konstytucyjnej, a w wypadku kontroli proceduralnej – na zbadaniu zgodności procedury uchwalenia kwestionowanych przepisów z wymaganiami wynikającymi z przepisów Konstytucji regulujących postępowanie ustawodawcze.

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wskazywał, że stwierdzenie naruszenia przepisów Konstytucji regulujących procedurę stanowienia prawa jest wystarczającą przesłanką uznania niekonstytucyjności kwestionowanego przepisu i w takiej sytuacji

zasadniczo nie ma już potrzeby badania zarzutów merytorycznych (por. wyroki: z 24 czerwca 1998 r., sygn. K 3/98, OTK ZU nr 4/1998, poz. 52, z 23 lutego 1999 r., sygn. K 25/98, OTK ZU nr 2/1999, poz. 23; z 19 czerwca 2002 r., sygn. K 11/02, OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 43), choć dopuszczał sytuację, kiedy stwierdzenie niekonstytucyjności ze względu na tryb, tj. naruszenie zasady praworządności, nie wyłączało dopuszczalności badania zarzutów materialnych (zob. wyrok z 28 listopada 2007 r., sygn. K 39/07, OTK ZU nr 10/A/2007, poz. 129 oraz orzeczenie z 22 września 1997 r., sygn. K 25/97, OTK ZU nr 3-4/1997, poz. 35). Badanie zgodności z Konstytucją określonego aktu (przepisu) może więc polegać na równoczesnej ocenie jego prawidłowości materialnej, kompetencyjnej i proceduralnej. Kwestia, czy stwierdzenie niekonstytucyjności poddanego kontroli przepisu ma być dokonywane na płaszczyźnie proceduralnej czy też także materialnej, jest rozstrzygana przez Trybunał na płaszczyźnie celowości.

3. Rozporządzenia mają charakter aktów wykonawczych, wydawanych na podstawie ustawy i w celu jej wykonania. Rozporządzenie powinno być wydane na podstawie wyraźnego, tj. nieopartego tylko na domniemaniu ani na wykładni celowościowej, szczegółowego upoważnienia ustawy i w ścisłych granicach udzielonego przez ustawodawcę upoważnienia (co do przedmiotu i treści normowanych stosunków). Brak stanowiska ustawodawcy w jakiejś sprawie musi być interpretowany jako nieudzielenie w danym zakresie kompetencji normodawczych. Zakres upoważnienia jest ustalany za pomocą wykładni i nie może być rozszerzony w drodze wykładni funkcjonalnej. Przepis ustawy ustanawiający takie upoważnienie podlega ścisłej wykładni językowej i nie może prowadzić do objęcia zakresem upoważnienia materii w nim niewymienionych (por. wyroki TK z: 5 października 1999 r., sygn. U 4/99, OTK ZU nr 6/1999, poz. 118; z 25 maja 1998 r., sygn. U 19/97, OTK ZU nr 4/1998, poz. 47; z 11 grudnia 2000 r., sygn. U 2/00, OTK ZU nr 8/2000, poz. 296 oraz z 21 kwietnia 2009 r., sygn. K 6/08, niepubl.).

Zgodnie z art. 92 ust. 1 Konstytucji rozporządzenia są aktami wydawanymi wyłącznie w celu wykonania ustawy. Określenie przesłanek, na podstawie których ustalana jest wysokość dochodu będącego podstawą przyznania prawa do świadczeń rodzinnych, dopuszczalne jest jedynie w ustawie. Nie jest dopuszczalne pozostawienie prawodawczym decyzjom organu władzy wykonawczej kształtowania zasadniczych elementów regulacji prawnej, które mają decydujący wpływ na korzystanie przez uprawnionych z praw przysługujących im na podstawie samej ustawy. Wymóg dotyczący umieszczenia bezpośrednio w tekście ustawy wszystkich zasadniczych elementów regulacji prawnej musi być stosowany ze szczególnym rygorem, gdy dana regulacja dotyczy władczych form działania organów administracji wobec obywateli, zwłaszcza jeśli chodzi o unormowanie praw do świadczeń socjalnych na rzecz obywateli finansowanych ze środków publicznych. Stanowienie norm prawnych tego rodzaju wymaga rozstrzygnięcia trudnych dylematów, istotnych z punktu widzenia zasad i wartości konstytucyjnych, m.in. sprawiedliwości społecznej i równości wobec prawa, których ważenie jest zastrzeżone dla parlamentu. Niewłaściwa realizacja upoważnienia ustawowego stanowi naruszenie zawartych w Konstytucji przepisów proceduralnych.

4. Kwestionowany w pytaniu prawnym Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu § 17 ust. 2 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 2 czerwca 2005 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenia rodzinne (Dz. U. Nr 105, poz. 881, ze zm.; dalej: rozporządzenie z 2 czerwca 2005 r. lub rozporządzenie) w brzmieniu ustalonym przez § 1 pkt 5 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 marca 2006 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenia rodzinne (Dz. U. Nr 58, poz. 401) ma następującą treść: „Nie

poniejsza się dochodu rodziny o dochód utracony, jeżeli w tym samym roku kalendarzowym osoba uzyskała inny dochód i nie utraciła go przed zgłoszeniem wniosku o zasiłek, bez względu na przerwę w uzyskiwaniu dochodów w roku kalendarzowym poprzedzającym okres zasiłkowy”.

Zgodnie z tym przepisem w sytuacji, gdy osoba uprawniona do zasiłku rodzinnego utraci dochód w roku kalendarzowym stanowiącym podstawę do ustalenia świadczeń rodzinnych, albo po tym roku, lecz przed złożeniem wniosku o przyznanie zasiłku rodzinnego i w tym samym roku uzyska jakkolwiek inny dochód (bez względu na jego wysokość), którego nie utraciła przed zgłoszeniem wniosku – nie zmniejsza się jej dochodu przy ustalaniu dochodu rodziny jako podstawy prawa do zasiłku rodzinnego o dochód utracony.

Trybunał Konstytucyjny, rozważając przedstawione przez sąd pytający zarzuty co do konstytucyjności i legalności § 17 ust. 2 rozporządzenia, w pierwszej kolejności rozważył, czy spełnia on wymagania określone w art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Art. 23 ust. 5 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, ze zm.; dalej: ustawa o świadczeniach rodzinnych lub ustawa), na podstawie którego wydane zostało rozporządzenie, ma następujące brzmienie: „Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, sposób i tryb postępowania w sprawach o przyznanie świadczeń rodzinnych, wstrzymywania lub zawieszenia wypłaty tych świadczeń, a także sposób ustalania dochodu uprawniającego do świadczeń rodzinnych i wzory:

- 1) wniosków o ustalenie prawa do świadczeń rodzinnych,
- 2) zaświadczenia z urzędu skarbowego, o którym mowa w ust. 4 pkt 1,
- 3) oświadczeń o dochodach rodziny, w tym oświadczeń osób rozliczających się na podstawie przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, oraz innych oświadczeń i dowodów niezbędnych do ustalenia prawa do świadczeń rodzinnych,
- 4) wywiadu, o którym mowa w ust. 4a,
- 5) oświadczenia o dochodach członków rodziny uzyskanych w poprzednim roku kalendarzowym,

kierując się koniecznością zapewnienia stosownej dokumentacji niezbędnej do sprawnej realizacji świadczeń rodzinnych”.

Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że zawarte w art. 23 ust. 5 ustawy sformułowanie „sposób ustalania dochodu uprawniającego do świadczeń rodzinnych” upoważniało jedynie do określenia w rozporządzeniu szczegółowego trybu postępowania oraz dokumentów służących określeniu dochodu uprawniającego do świadczeń rodzinnych przez organy administracji, ale nie do modyfikacji materialnoprawnych przesłanek nabycia tych świadczeń. Za zasadny należy uznać więc pogląd sądu pytającego, że na podstawie upoważnienia z art. 23 ust. 5 ustawy dopuszczalne było jedynie określenie w rozporządzeniu sposobu ustalenia dochodu poprzez odjęcie od dochodu rodziny przeciętnej miesięcznej kwoty utraconego dochodu, jak to uczyniono w § 17 ust. 1 rozporządzenia. Zawarte w art. 23 ust. 5 ustawy wyrażenie „sposób ustalania” nie może być uznane za upoważniające do wprowadzenia nowej przesłanki wyłączającej możliwość pomniejszenia dochodu rodziny o dochód utracony przy ustalaniu prawa do zasiłku. W szczególności upoważnienie zawarte w ustawie nie uprawniało do wprowadzenia, w wydanym na jego podstawie rozporządzeniu, regulacji wyłączających określone ustawowo, w jej art. 5 ust. 4, możliwości pomniejszenia dochodu rodziny o dochód utracony.

5. Art. 5 ust. 4 ustawy stanowi, że: „W przypadku utraty dochodu prawo do zasiłku rodzinnego ustala się na wniosek osoby, o której mowa w art. 4 ust. 2, na podstawie dochodu rodziny lub dochodu osoby uczącej się pomniejszonego o utracony dochód”. Przepis ten

pozwala na skorygowanie dochodu rodziny, przy ustalaniu prawa do zasiłku, w wypadku utraty dochodu i koresponduje z art. 5 ust. 4a ustawy, zgodnie z którym, w razie uzyskania dochodu przez osobę uprawnioną do zasiłku, prawo do zasiłku ustala się na podstawie dochodu rodziny powiększonego o uzyskany dochód.

Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że art. 5 ust. 4 ustawy nie określa terminu, w jakim uwzględnia się przy ustalaniu dochodu rodziny utracony dochód, nie wiąże też uprawnienia do odliczenia dochodu utraconego od dochodu rodziny, ani też odmowy prawa jego odliczenia, z faktem uzyskania innego dochodu. Przyjęta w art. 5 ust. 4 i 4a ustawy konstrukcja ustalania wysokości dochodu rodziny pozwala przy ustalaniu prawa do zasiłku na uwzględnienie zdarzeń w postaci zarówno utraty dochodu, czyli pogorszenia się sytuacji materialnej rodziny, jak i uzyskania dochodu. W konsekwencji możliwa jest więc korekta ustalenia dochodów rodziny w wyniku ich pomniejszenia (art. 5 ust. 4 ustawy) bądź powiększenia (art. 5 ust. 4a ustawy).

Wprowadzone w ustawie o świadczeniach rodzinnych zasady uwzględniania utraty dochodów przy ustalaniu wysokości dochodu rodziny w przeliczeniu na osobę służą przede wszystkim ustaleniu rzeczywistej wysokości tego dochodu. Jak wskazał Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 14 czerwca 2007 r. (sygn. akt I OSK 1449/06, Lex nr 344897), „Jeżeli przesłanką przyznania określonego świadczenia jest [wspomniana] wysokość dochodu rodziny w przeliczeniu na osobę, to nie można wysokości tego dochodu ustalać nie uwzględniając wysokości rzeczywistej tego dochodu”.

Ustawodawca uzależnił, co do zasady, prawo do pomniejszenia dochodu rodziny od samego faktu utraty dochodu przez któregoś z jej członków – niezależnie od tego, kiedy owa utrata nastąpiła i w jakim terminie nastąpiło ewentualne uzyskanie innego dochodu. Tymczasem § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. ograniczył stosowanie instytucji z art. 5 ust. 4 ustawy, wprowadzając przesłankę negatywną w postaci uzyskania innego dochodu w tym samym roku kalendarzowym, co wyłącza przewidziane art. 5 ust. 4 ustawy pomniejszenie dochodu rodziny o dochód utracony w sytuacji, gdy utrata i uzyskanie innego dochodu nastąpiły w tym samym roku kalendarzowym. Kwestionowany przepis rozporządzenia zawiera więc unormowanie, które – wbrew ustawie – ogranicza możliwość korzystania przez osoby ubiegające się o zasiłek rodzinny z przysługującego im na podstawie art. 5 ust. 4 ustawy prawa do odliczenia od dochodu rodziny dochodu utraconego, na zasadach określonych w ustawie.

Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że objęty pytaniem prawnym § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji ponieważ nie spełnia warunków określonych przez ustawodawcę co do zakresu spraw przekazanych do uregulowania w rozporządzeniu (art. 23 ust. 5 ustawy) i zmienia sytuację prawną osoby ubiegającej się o zasiłek rodzinny na niekorzyść w stosunku do uregulowania przyjętego w art. 5 ust. 4 ustawy.

6. Kontrola konstytucyjności i legalności § 17 ust. 2 rozporządzenia z pozostałymi wskazanymi w pytaniu prawnym wzorcami (tj. art. 3 pkt 23 i art. 3 pkt 1, art. 5 ust. 4a w związku z art. 3 pkt 24 ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz art. 2, art. 32 i art. 71 Konstytucji) jest z punktu widzenia treści pytania prawnego sądu i jego celu zbędna. Usunięcie kwestionowanego przepisu z obrotu prawnego ze względu na przekroczenie granic wyznaczonych przez ustawodawcę jest wystarczające do uzyskania zamierzonego rezultatu, tj. wyeliminowania z obrotu prawnego § 17 ust. 2 rozporządzenia z 2 czerwca 2005 r. w zakresie zakwestionowanym przez sąd i uznanym przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji w związku z art. 23 ust. 5 i art. 5 ust. 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych.

W konsekwencji Trybunał Konstytucyjny w pozostałym zakresie, na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, postanowił umorzyć postępowanie ze względu na zbędność orzekania.

W związku z powyższym Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.